

valt buiten het raam van dit boek, maar het zou verhelderend zijn wanneer in een volgende publicatie één of twee vrijzinnige gelovigen met deze '10 geboden' van Verhofstadt geconfronteerd werden, want dat zou het begin kunnen worden van een dialoog die volgens de vrijzinnige atheïst Jürgen Habermas de noodzakelijke voorwaarde vormt tot de door Cliteur en Verhofstadt gezochte maatschappelijke harmonie.

□ Ludo Abicht

Dirk Verhofstadt, *In gesprek met Paul Cliteur. Een zoektocht naar harmonie*, Houtekiet, Antwerpen/Utrecht, 2012, 472 blz., ISBN 978-90-8924-210-5.

## RENÉ GIRARD

Reeds in de jaren zeventig werd in dit tijdschrift – als eerste in Vlaanderen en Nederland – aandacht besteed aan het oeuvre van René Girard. Ook de volgende decennia verschenen in *Streven* bijdragen over en geïnspireerd door zijn gedachtegoed. De laatste jaren is het in het Nederlandse taalgebied wat stiller geworden rond zijn werk. Ook de geesteswetenschappen ontsnappen blijkbaar niet aan het opkomen en verdwijnen van modes. Bewierookte denkers in een bepaalde periode kunnen vlug verdwijnen in het vergeetboek van de volgende generaties. Het zou jammer zijn indien dit lot ook René Girard beschoren was.

Wanneer is een theorie van een denker vruchtbaar? In de positieve wetenschappen heet het dat een theorie pas

erkend wordt wanneer ze empirisch is geverifieerd, wanneer haar aanspraken op controleerbare gegevens zijn gebaseerd; in de humane wetenschappen is een theorie vruchtbaar, wanneer ze appelleert aan de concrete ervaring en haar toepassingsdomein herkenbaar is in telkens nieuwe existentiële situaties. Aan dat laatste criterium beantwoordt ongetwijfeld het denken van Girard: gegroeid uit een welbepaalde hypothese zijn de toepassingsmogelijkheden veelzijdig, interdisciplinair en zowel op het verleden als op de actualiteit toegesneden.

Naar aanleiding van het dertigjarig bestaan van de Nederlandse 'Girard studiekkring' en de vijftigste verjaardag van de publicatie van Girards eerste boek, *Mensonge Romantique et Vérité Romanesque*, heeft deze kring onder redactie van Michael Elias en André Lascaris een essaybundel uitgegeven met als titel '*Rond de crisis*'. In deze bundel wordt in vijftien artikels vanuit een girardiaanse invalshoek over verschillende onderwerpen uit diverse disciplines gereflecteerd: sociaaleconomische vraagstukken, conflictbeheersing, de rol van het christendom, literatuur en media, huwelijk, rechtspraak en onderwijs. Een inleiding door de twee eindredacteuren en drie algemene bijdragen, respectievelijk over het begrip crisis in het werk van Girard, het hermeneutische karakter van de mimetische theorie en de rol van de biologie bij nabootsend gedrag, gaan daaraan vooraf.

Twee kenmerken van deze bundel vallen op. Allereerst onderzoekt het gros van de artikels toepassingsmogelijkheden van de mimetische theorie op een aantal *actuele* problemen en casus-

sen. Zo lezen we onder de rubriek 'conflictbeheersing' interessante bijdragen over de communautaire situatie in België, het conflict tussen Israël en Palestina en over de betekenis van de Arabische Lente. Inspirerend vond ik ook de bijdrage over de mimetische besmetting van Facebook, over het 'verlies aan transcendentie' in de huidige rechtspraak en over de revolutionaire rol van het kerkelijk huwelijk als sacrament. Ten tweede wordt in deze bundel, naast de traditionele klemtoon op de negatieve implicaties van het nabootsend verlangen, ook stilgestaan bij de positieve gevolgen van mimesis of navolging.

*Rond de crisis* is een weloverwogen titel: 'hij geeft aan dat de artikelen in dit boek niet de pretentie hebben de crisis op te lossen of deze geheel transparant te maken. De reflecties van de leden van de Girard studiekring circuleren rond de crisis, tasten haar af, zoeken een weg' (blz. 23). De bundeling van deze essays is een uitstekend initiatief, niet alleen als introductie tot de inspirerende ideeën van Girard voor een nieuwe generatie, maar tevens als 'bewijs' dat het onderzoek rond Girard – niet alleen internationaal, maar ook in het Nederlands – nog altijd springlevend is.

□ Guido Vanheeswijck

Michael Elias en André Lascaris (red.), *Rond de crisis. Reflecties vanuit de Girard studiekring*, Parthenon, Almere, 2011, 288 blz. ISBN 978-90-7957-832-0.

## HET HUIS VAN DE VRIJHEID

Mag de overheid het roken in cafés verbieden? Kan ze een vijftienjarig meisje verbieden alleen rond de wereld te zeilen? Koopzondag of zondagsrust? Een totaalverbod op boerka's? Het zijn allemaal kwesties waar Nederland de laatste jaren zijn handen aan vol had én waarvoor het oude vertrouwde onderscheid tussen politiek links en rechts niet goed meer bleek te werken. Politiek filosoof Rutger Claassen biedt met zijn boek *Het huis van de vrijheid. Een politieke filosofie voor vandaag* een uitweg uit de wirwar aan argumenten, meningen en idealen. Hij doet dat door alle genoemde kwesties vanuit één en hetzelfde kader te bekijken. Het toverwoord? Autonomie.

Autonome mensen zijn optimaal vrij: vrij van negatieve zaken als lichamelijk geweld, dwang of gevangenschap. Maar óók vrij om een zelf gekozen, positieve invulling aan het eigen leven te geven. Het is volgens Claassen de taak van de staat om de autonomie van haar burgers te vergroten, niet om ze voor te schrijven welke specifieke leefstijl ze vervolgens moeten kiezen.

Het autonomie-ideaal is van alle politieke idealen het ideaal dat de meeste ruimte overlaat aan individuen om hun leven naar eigen inzicht in te richten. Door op het politieke niveau voor autonomie te kiezen kan de staat het grootst mogelijke recht doen aan alle persoonlijke idealen die mensen willen aanhangen.

Deze theoretische stellingname blijkt een stevig fundament, op basis waar-